

Чернігівська організація
Національної спілки художників України
Чернігівська міська організація
Українського товариства охорони пам'яток історії та культури

Народний художник України

АНАТОЛІЙ ШКУРКО

ЖИВОПИС
ГРАФІКА

Чернігів 2019

А. Ш. Купко - 51

ЖИВОПИС
ГРАФІКА

УДК 75. 071. 1 (477.51) (084)
Ш 67

Ш 67 Шкурко А.Н.

Альбом / Упоряд. В.М.Величко, П.В.Грищенко; Авт. вступ. статті
В.М.Сапон. — Чернігів, ПАТ «ПВК «Десна», 2019 — 192 с., іл.

ISBN 978-966-502-597-9

Видання друге доповнене

Альбом присвячений творчості Народного художника України, учасника Другої світової війни Анатолія Шкурка. У виданні вміщено кольорові і тоновані репродукції живописних та графічних творів митця. Це тематичні полотна і натюрморти, портретна галерея та краєвиди Чернігова, Седнева і багатьох інших прекрасних селищ і міст Чернігово-Сіверського краю. На сторінках науково-популярного видання відомий український художник ділиться спогадами і роздумами про своє життя в мистецтві, видатних чернігівців і сучасників.

ISBN 978-966-502-597-9

УДК 75. 071. 1 (477.51) (084)

© А.Н. Шкурко, 2019

Передмова

Чернігівський краєвид, як культурний ландшафт, його урбаністичні мотиви формують свідомість спраглих до гармонії і краси жителів міста, багатьох його відвідувачів і гостей. Насамперед це стосується відданих Чернігову художників. Саме вони, митці-патріоти, котрі все своє творче життя пов'язують із багатим на історію і пам'ятки Черніговом, отримують чудову можливість насолоджуватись його історико-мистецьким образом, щоб потім дарувати свої думки, враження і почуття вдячному глядачеві.

Міське середовище, його історико-культурні комплекси та унікальні природні об'єкти — це спільне творіння природи і людини. Чернігів має в цьому відношенні сформовані віками історико-культурні комплекси, як то Вал, Болдині гори, урочища Мар'їного гаю, Святого і заповідні зони Ялівщини, Кордівки. Славетна Десна та її заплави, річка Стрижень й інші водойми, — саме художники відкривають очі на їх красу і сприятливі природно-географічні та кліматичні умови. Живописні твори чернігівських митців мають емоційно-естетичний вплив на свідомість, поведінку глядачів.

Не менш відповідальні у своїй творчості й інші діячі культури Чернігівщини, котрі апріорі задіяні в практиці збагачення історико-культурної спадщини краю та її збереження. Вони оспівають унікальні природні пам'ятки, твори садово-паркового мистецтва,

історико-культурну спадщину міст і селищ Чернігово-Сіверщини, таких, як Седнів, Новгород-Сіверський, Ніжин, Батурин, Добрянкa, Семенівка, Городня, Качанівка і Тростянець.

Мистецькі твори чернігівського художника Анатолія Шкурка долучаються до процесів взаємодії у гуманітарній сфері, опікуючись у свій спосіб пам'ятками і краєвидами Чернігівщини. Виконані на пленері, а потім у майстерні його етюди і картини мають особливе значення, як візуальний контекст, як живописне свідчення величезної цінності чернігівських скарбів. Означені в альбомі художні роботи вирішують важливе і відповідальне завдання їх збереження, популяризації та обережного, вдумливого використання. Ці скарби минулого і сучасного, нині виступають об'єктом уваги фахівців туристичної сфери, пам'яткоохоронців, що працюють в різних структурах, та багатьох інших представників української громади.

Духовна спадщина України, як один з головних чинників формування національної ідентичності, має свої механізми впливу і своїх творців. Одним з яскравих прикладів є творчість Народного художника України, Лауреата обласної премії імені Михайла Коцюбинського, почесного громадянина міста Чернігова Анатолія Шкурка.

Маестро пензля

Дивуюся Анатолію Никифоровичу — його чіпкій пам'яті, його колоритній, образній мові... Дивуюся і його новим полотнам, і тому, як майстерно водить свій легковичок по забитих автомобілями чернігівських вулицях. Адже йому, найстарішому з майстрів пензля нашого краю, народному художнику України, вже за 90!

Свій перший малюнок зробив і запам'ятав його назавжди ще десь у чотири роки, у рідному Смолині поблизу Чернігова. Якраз перед Великоднем мати, Марфа Іванівна, побілила піч, а він, взявши з печі вуглину, намалював на ній коника. Отримав за те добрячого прочухана, бо не просто було коника забілити. Пробував згодом малювати на паркані, але батько заборонив...

Невдовзі сім'я переїхала до Чернігова. Навчався у школі на Валу, в якій тепер художній музей. Хіба гадалося тоді, що саме у тій великій класній кімнаті, де сидів на уроках, через багато десятиліть проходять його персональні виставки! І в школі, і потім у студії образотворчого мистецтва Палацу піонерів, там, де тепер Молодіжний театр, хлопцю пощастило на вчителів малювання. Зокрема, на Георгія Петраша, який пройшов сталінські Соловки. З їхнього благословення п'ятнадцятилітнім вступив до Харківського художнього училища. Але навчання перервала війна...

Його фронтові шляхи-дороги від Дніпра, який форсував нижче Любеча напівобмундированим, зі старим карабіном, пролягли через Білорусію і Польщу до Берліна, де на Рейхстазі високо (хлопці підсадили) поставив і свій підпис — «Шкурко з Чернігова». До речі, згадує ветеран, чернігівських автографів там було багато. Як найдорожчу пам'ять про фронтове життя зберігає малюнки, на яких, зокрема, зруйновані Мозир, Пінськ, Барановичі...

Але найбільше, в коротких перепочинках між боями, малював рядовий 111-го стрілецького полку 61-ї армії 3-го Білоруського фронту однополчан. Вони ж аркушки ті склали у листи-трикутники і надсилали рідним. Яка ж то була радість отримати маленькі портрети сина чи чоловіка, адже фотографія на передовій була рідкістю. Скільки теплих слів подяки вислуховував за те молодий художник від товаришів.

Була ще й виставка фронтовиків у передмісті Варшави у січні 1945 року, де помістили і його картину, назвавши «Дороги війни». Про цей малюнок відомий поет і журналіст Євген Долматовський писав у фронтовій газеті: «Степ. Залишки снігу. Кинутий на дорозі німецький автомобіль, трупи ворогів у кюветі...», зазначаючи, що двадцятирічному художнику вдалося глибоко і переконливо розкрити у цьому творі весь

трагізм і абсурд війни. Через багато років побачив цей свій малюнок у музеї Великої Вітчизняної війни у Москві.

А демобілізувався із рекомендацією політвідділу дивізії на навчання до Ленінградського інституту живопису, скульптури та архітектури ім. І. Рєпіна при Академії мистецтв СРСР.

Зі студентських літ затоваришував із Андрієм Микитовичем Мордовцем, який майже десять років тому пішов із життя.

— Яюсь біля інституту, на першому році навчання, до мене підійшов високий солдат. Що найбільше мене вразило — надворі лютий мороз, вітер, а він у пілотці, легкій куфайчині. Підходить і питає, де тут деканат. Розговорилися. Виявляється, земляки — я з Чернігова, він з Лебедина Сумської області. Невдовзі став Андрій студентом і моїм кращим товаришем. Удвох днями освоювали «ази» живопису, а вночі їхали на товарну станцію розвантажувати вагони з картоплею, бо на стипендію непросто було в ті роки прожити...

Після закінчення у 1951 році інституту отримав направлення у Ростов-на-Дону. Викладав там у художньому училищі, мав непогану зарплату, житло. Але потягнуло у рідні місця — вже й Мордовець до Чернігова перебрався, а він, приїхавши у відпустку, ще й Галину зустрів, яка невдовзі дружиною стала — Галиною Антонівною. Ось уже

шістдесят з хвостиком літ минуло, як назавжди повернувся на береги Десни...

Вже перші чернігівські роботи, більшість з яких зберігається у нашому художньому музеї, засвідчують непересічний талант митця. Це, зокрема, портрети його товариша Андрія Мордовця (тоді ще студента), мешканця села Смолин Сергія Попружного та свій «Автопортрет», в якому за основу взяв розкутий мазок імпресіоністичного характеру.

Саме в Чернігові художник звертається до широкого кола тем і образів: українська історія і, зокрема, Друга світова війна, мирні будні земляків і, звичайно, чарівні куточки рідного краю. Багато цікавих робіт написано в стилі соціалістичного реалізму, наприклад, полотно «Хлібороби».

Старовинний Седнів та його мальовнича природа вже майже півстоліття надихають українських майстрів пензля, які приїждять сюди для роботи та відпочинку у Будинок творчості Національної спілки художників України. Але про те, як він створювався, знає найбільше саме він.

— Розпочалося все з дискусії на засіданні правління Спілки художників, де я тоді представляв своїх чернігівських колег, — пригадує Анатолій Никифорович. — Щодо необхідності влаштування власного Будинку творчості заперечень, зро-

зуміло, не було. Що ж до того, де його будувати, думки розходилися.

Досить авторитетним було слово неодноразового лауреата союзних державних премій Тетяни Нилівни Яблонської, яка пропонувала мальовниче селище Шишаки на Полтавщині. І все ж, виникли сумніви.

Адже, щоб дістатися до Шишаків, треба було подолати більше півсотні кілометрів бездоріжжя. Ось тоді я й запропонував Седнів — це не так і далеко. Аргументував тим, що там і природа чарівна, і традиції славні — ще в минулому столітті у Седневі бували і працювали художники Тарас Шевченко, Лев Жемчужников, Опанас Сластіон. ...» Пропозиція зацікавила членів правління, але, зрозуміло, постало й питання: «Треба ж побачити ваш Седнів...». «Будь ласка, — кажу, — закінчимо засідання, сядемо у спілчанський автобус — і в дорогу... Від Києва до Седнева приїхали наприкінці березневого дня, — продовжує Анатолій Никифорович, — походили старим парком колишньої садиби Лизогубів зі знаменитою Шевченковою липою і кам'яницею, постояли на крутосхлах над Сновом, звідки далеко простягнулися у променях призахідного сонця ще засніжені луки і ліси, спустилися до альтанки Глібова... «Це ж ще зима, а яка краса тут влітку...». Одне слово, вибір було зроблено. Шкода, що не поїхала тоді з нами Тетяна Нилівна. Але згодом вона охоче сюди приїздила,

плідно тут працювала. Нині у Будинку творчості відкрито пам'ятник народній художниці Яблонській.

Додамо, що Анатолію Никифоровичу довелося докласти чимало зусиль до будівництва. Був тут, по-суті, і виконробом, і бригадиром, і сторожем. Водночас і першим художником, який приїхав з мольбертом до Будинку творчості ще задовго до його відкриття. Загалом написав тут не одну сотню картин, етюдів, спілкувався тут з такими визначними майстрами пензля, як Микола Глущенко, Віктор Пузирков, Георгій Меліхов, Федір Захаров...

Особливо пишається ювіляр своєю дружбою з народним художником, своїм учителем Миколою Глущенкою — легендою українського мистецтва. Його першу виставку у Берліні організував письменник та художник Володимир Винниченко. Він спілкувався з Володимиром Маяковським та Іваном Буніним, Пабло Пікассо і Анрі Матіссом, малював портрети Ромена Роллана та Анрі Барбюса...

Творчість Анатолія Шкурка багатогранна — це численні пейзажі та натюрморти, написані на тлі нашої розкішної поліської природи. Але найпомітнішими є його портретні образи, починаючи з дипломної роботи «Гоголь на Україні» (1951р.). Багата в нього Шевченкіана. Створив портрети Михайла Коцюбинського, а також Михайлини Коцюбинської та Юлія Коцюбинського.

Понад сорок років тому він започаткував портретну галерею своїх сучасників, котрі жили і живуть на Чернігівщині, аби увічнити земляків, яких шанує, захоплюється їхніми талантами. А разом з тим і залишити в їхніх образах краплини свого щедрого таланту. Більш ніж півсотні портретів намальовано — і в кожному творчій світ людини, її характер, її світобачення. Такими, зокрема, є портрети письменників Олександра Деко і Станіслава Реп'яха, Миколи Адаменка і Михася та Миколи Ткачів, Ростислава Мусієнка, Олексія

Брика, краєзнавця Андрія Курданова, кобзаря-лірника Василя Нечепи, композитора Анатолія Пашкевича, диригента Миколи Сукача, бібліографа Петра Грищенка, журналістів Любові Боднарук і Сергія Павленка, фотохудожника Віктора Кошмала і Валерія Шайгородського...

Кожного ранку, у свої 90, Анатолій Никифорович заходить у свою майстерню і кладе хоча б один мазок на полотно... Душа митця, як він сам каже, не знає перепочинку!

Володимир САПОН

Анатолій Никифорович Шкурко на відкритті ювілейної персональної виставки до 90-річчя з дня народження у виставковій залі ЧОНСХУ

Чернігівщина Анатолія Шкурка

Вже в Санкт-Петербурзі в стінах Академії мистецтв, під час навчання на живописному факультеті чернігівець Анатолій Шкурко долучився до скарбів світового міста та визначив пріоритетні напрямки своєї творчості. Тема війни була і є важливою, дуже особистою для художника-фронтвика. Потім з'явилися портрети мирних українців, людей села і міста. Прості, звичайні трудівники цікавили живописця і графіка не менше, ніж живі риси відомих громадських та партійних діячів. Особливу цінність портретної галереї Анатолія Шкурка мають образи митців, які в різні часи впливали та продовжують впливати на громадську свідомість. Не випадково, в роки Незалежності ця галерея значно поповнилася новими творами, що дало змогу художнику підготувати у 2002 році виставку портретів, назва якої означалася віршом Станіслава Реп'яха “В прийдешне нам свою любов нести”.

Творча праця по цих стратегічних напрямках, а також в пейзажному жанрі, продовжується і в наш час, що особливо слід підкреслити. Художник залишається відданим своїй батьківщині, своїй рідній землі. Перші самостійні твори академічного періоду навчання, зокрема портрети чернігівських художників В.М. Зенченка, М.И. Колесника, а також живописні роботи “Муляр” (1950), “Партизани” (1951) і дипломна картина “М.В. Гоголь на Україні” (1951) — важливе тому підтвердження.

З 1957 року — переломному в художній біографії Анатолія Шкурка (митець знаходився у віці Христа), стали відбуватися важливі зміни. Життєва сила, яку дали митцеві його матір і батько, були підкріплені картиною кореневої міцності, яку художник відчув під час відвідин в 1957 році рідного села Смолин Чернігівського району. Тут жили його близькі і родичі, тут 29 жовтня 1924 року, в заможній селянській родині народився Анатолій Шкурко. Його мама, Марфа Іванівна Попружна, всім серцем розуміючи палке бажання бути художником, всіляко допомагала синові.

Коли родина Шкурка в часи колективізації 1929 року змушена була виїхати до Чернігова і оселитися біля Десни, під Валом, в місцевості, що йменується Кавказ, — Анатолій і далі ріс серед мальовничої поліської природи. Навчаючись в середній школі №2, він вже тоді, в дитячому віці, плекав надію стати художником. В п'ятнадцять років, з благословення матері він поїхав до Харкова і поступив в художнє училище. Але розпочалася Друга світова війна, і відтоді стало зрозумілим, — яким довгим буде шлях у мистецтво її молодшого сина. Страшно переживала Марфа, коли він цілий місяць, пішки, долаючи в день по 30 кілометрів, або зупиняючись на декілька днів, щоб знову йти, добрався із Харкова в рідний Чернігів. Серце боліло, коли оберігала сина в окупованому місті, аби не забрали юна-

ка на примусові роботи у фашистську Німеччину, коли в 1943 році її Анатолій добровольцем пішов на фронт II Світової війни. Їх багато було юнаків-чернігівців, котрі після визволення рідного міста пішли в лави радянської армії воювати із фашистськими загарбниками.

Анатолію Шкурку порадив піти на фронт, знаючи про його намагання отримати мистецьку освіту, Георгій Петраш — художник, котрий чотири роки до того оселився в Чернігові після сталінських Соловків. Він тоді мовив: “Якщо виживиш, тобі легше буде виконати свою мрію”.

В 1945 році рядовий 111 стрілецького полку 61 армії 3-го Білоруського фронту Анатолій Шкурко поставив свій підпис на Рейхстазі, потім розчищав для параду в Берліні його головну вулицю Унтерденлінден. Шлях був розчищений і для виконання головної життєвої справи. Отримавши необхідні документи, Шкурко виїхав до Ленінграда і в 1946 році поступив на живописний факультет Інституту живопису, скульптури та архітектури імені І.Ю. Рєпіна.

Коли, вже значно пізніше, в 1981 році Анатолій Ничипорович пише “Портрет матері Марфи Іванівни Шкурко”, то головною його думкою було створити образ української жінки-матері, як пам’ять і особиста синівська вдячність всім матерям його рідної української землі.

Художник постійно живиться життєдайною енергією рідного краю, отримує підтримку своїх рідних і близьких. Не випадково, після закінчення в 1951

році Ленінградської академії, лише два роки він попрацював викладачем у художньому училищі міста Ростова-на-Дону і знову повернувся у живописний Чернігів, при тому не один, а з товаришем і другом, який буває один, на все життя — художником Андрієм Мордовцем. Від цього академічного періоду збереглися твори “Постанова натури” (1952), “Портрет студента академії мистецтв Андрія Мордовця” (1950) і “Автопортрет” (1957). В них і добрий малюнок, і класичний живопис із підмальовками та вальорами, і вміння писати людське тіло, знання анатомії і ... зосереджений погляд 33-річного митця. Він — міцний духом, фізично сильний і дуже схожий в цьому на свою рідну маму.

Як відомо, кожного творця, а тим більше у драматичному Христовому віці, не покидають болісні думки про свою роль і свій шлях, зокрема у мистецтві, як у нашого автора.

Художнику необхідно було залишати навички академічного, реалістичного живопису, які він добре засвоїв в Ленінградському інституті живопису, скульптури та архітектури імені І.Ю. Рєпіна і вибудовувати свою пластичну мову. Ця впевненість, переконливість у своїй правоті з часом знайшла відображення у нових живописних полотнах, новій творчій манері.

Дуже цікавий із зазначеного “Портрет жителя села Смолин Сергія Попружного” (1957). Цей гостропсихологічний натурний портрет, виконаний майже в один сеанс. Знання натури,

академічний живопис, вміння писати людське тіло в атмосфері гарячого літнього дня, відступає перед імпресіоністичністю, пленерністю миттєвого погляду на природу. Художник пише кольором. Розкутий мазок етюдного характеру в цьому, майже завершеному портреті, є основою в пошуках нової живописної манери.

Зображено типового представника Сіверщини, поліщука, хлібороба із засмаглим обличчям, в кепці, гімнастюрці, що стоїть влітку проти сонця і за звичкою, чи то від яскравого світла, мружить праве око, дивлячись на глядача. Бачимо портрет рідного дядька художника, котрий з приязню, терпляче позує своєму племіннику-художнику гарячого спекотного літнього дня, посеред трав і сонця, на придеснянському лузі.

У цьому художньому творі створено багатогранний образ людини, в якому існують не тільки миттєві настрої, а й донесено характер, селянську вдачу моделі. Перед глядачем стоїть сильний, владний чоловік, спроможний робити опір суспільним бідам. Сергій Попружний добре розуміє життя, різних людей в ньому. Потурання на його гідність, всілякі зазіхання на особистість цього типового поліського дядька, радянського колгоспника, — це була підступна і, в решті-решт, марна справа.

Перехід до нової живописної манери ознаменувався вдалим і серйозним твором, котрий дав початок майбутньої великої портретної галереї. Але, розвиток творчості другої половини 1950-х

— початку 1960-х років в зазначеному напрямку децю загальмували нові обставини, пов'язані з необхідністю творення великих тематичних живописних полотен у подальші роки. Їх композиційна виразність, сюжетна вмотивованість, як складові творів соціалістичного реалізму, були більш важливими у творчому процесі, ніж пошуки митцем особистої живописної форми.

Зокрема, художник пейзажного спрямування Анатолій Шкурко став розвивати образ Т.Г. Шевченка виключно в гармонії з природою. Його картини “Шевченко — художник”, “Шевченко — поет” (1960-1961) та велике живописне полотно “Т.Г. Шевченко в Седневі у 1947 році” були не чим іншим, як великим портретом — пейзажем без необхідних елементів багатофігурної композиції, важливої ознаки жанрової, побутової картини. Остання мало цікавила митця на цей період. Звернення до історичного жанру теж було обумовлено, так би мовити, державною політикою, зорієнтованою, зокрема, на шевченківські ювілеї 1961, 1964 років, а також 30-річчя та наступні роковини Великої Вітчизняної війни, а ще раніше, до 300-річчя так званого возз'єднання України з Росією.

Цікаво було б детальніше вивчити картини А. Шкурка того періоду та етюди, виконані в процесі написання живописних, станкових полотен «Колгоспна череда» (1959, 1963), «1918 рік на Чернігівщині» (1961), «Морський дозор» (1964-1965), «Партизанські керівники» (1977, 1984), «Партизани

Білорусії» (1985), котрі і досі залишаються невідомими широкому загалу глядачів. Наскільки це важливо, зокрема, свідчать виявлені матеріали до історії створення дипломної роботи Анатолія Шкурка «Микола Гоголь в Україні». В архіві художника-фронтвика Миколи Шепталова збереглися світліни 1950-х років, серед яких знаходимо і репродукцію авторської копії диплома, єдине на сьогодні зображення славетного твору. В ньому у сталінські роки Анатолій Шкурко задекларував свою любов і відданість рідній Україні. Збереглося також і унікальне фото, на якому бачимо студента Ленінградського інституту живопису, скульптури і архітектури ім. І.Ю. Рєпіна Академії художеств СРСР А.Н. Шкурка, що пише на полотні цю картину.

Велике полотно розміром 150 на 200 сантиметрів отримало схвальні відгуки. Зокрема Олександр Лебединський в журналі «Смена» за 1959 рік в шостому номері цього часопису дав опис твору: «На скамье возле белой украинской хаты сидит юноша. Он слушает песню седого, как лунь, бандуриста. И кажется: как только смолкнет последний аккорд, юноша обнимет слепого певца и восторженно скажет: «Моя радость, жизнь моя! Песни! Как я вас люблю! Я не могу жить без песен! Что все черствые летописи... перед этими звонкими, живыми летописями!» Так впечатляюще ярко изобразил молодого Гоголя художник А. Шкурко»*

Оригінал диплома, на превеликий жаль, не вдалося сфотографувати в архіві Санкт-Петербурзького державного академічного інституту живопису, скульптури і архітектури. Але нині стало відоме його живописне повторення 1963 року, котре експонувалося в Чернігові на Другій обласній художній виставці.

Не випадково Анатолій Шкурко утвердився в своєму бажанні виявити власну пластичну форму для своїх майбутніх картин після відвідин Седнева. З 1954 року разом із художником-фронтвиком О.М. Снопком він писав етюди, живучи біля річки Снов. З того часу живописець регулярно виїздить у цю місцевість. Саме Шкурко підтримав ідею відкриття будинку творчості у Седневі, проти якої спочатку виступали окремі митці, бо не були знайомі із седнівською красою. Потім майже всі українські художники творили кращі свої пейзажі у Седневі, де було спілкування, обмін думками і мистецькими враженнями.

Невеличке містечко, одне з наймальовничіших на Україні, було пов'язане із іменами видатних діячів нашої культури, котрі перебували в маєтку Лизогубів. Це родове гніздо славетної української сім'ї надихає не одне покоління українських митців. Саме у цьому містечку, протягом 1960-1970-х років був створений не один десяток, якщо не сотні, етюдів та пейзажних полотен седнівського циклу А. Шкурка. Серед них — «Альтанка в Седневі» (1974),

*Лебединский А. Песни! Как я вас люблю!.. / Александр Лебединский // Смена. — 1959. — №6

А.Н. Шкурко в процесі написання картини «М.В. Гоголь на Україні».

“Льодохід на Снові”(1994). Пейзаж “Весняна повінь. Седнів”(1981) отримав свого часу схвальну оцінку Тетяни Яблонської, і було за що. Так написати воду, різнокольорову, в тоні, без рефлексів, але з таким багатством тональних співвідношень міг лише Анатолій Шкурко. Художник любить писати осінь, також всім своїм мистецьким єством він відчуває й інші пори року. Так і відбулося у 1981 році, в седнівському будинку творчості, коли його трепетна душа настроїлась на вселенську гармонію і відчувала оновлене життя, весняну повінь.

Треба ще раз підкреслити, як багато важило для українських митців творити найкращі свої пейзажі саме у Седневі. Не випадково у житті художника Анатолія Шкурка, що плекав власну ідентичність, свою художню мову, з’явився всесвітньовідомий живописець Мико-

ла Глущенко. Піднятися до рівня мистецької палітри свого старшого товариша, особливо після творчих поїздок до Франції в 1968 та Італії в 1981 роках, намагався Анатолій Шкурко. Їхні взаємостосунки — це тема особливої розповіді. Головне, що в 1970-ті роки, враховуючи вищезазначені чинники, остаточно сформувався власний стиль, своя живописна манера у гарячого, імпульсивного, часом несамовитого Анатолія Шкурка.

Рисунок в живописних полотнах відійшов на другий план за рахунок міцної композиційної побудови твору. Головне в його живопису — це колір, живописна тремтлива форма, для якої стриманість у кольорі — дуже важка річ. Драматизм — не в окремих кольорових спалахах, а в усьому живописному строї полотен. Не випадково, що цей напрямок приводить або до яскравих, пластично-напруже-

них творів, або колірної символіки. Останнє не відбулося, враховуючи міцну академічну підготовку художника.

Спробою зробити сміливий, рішучий крок від реалізму до символізму був ескіз триптиха “Чорнобиль”(2000). Художник не міг не відгукнутися на апокаліптичні події, свідком яких він став. Цікавою спробою було ув’язати тему центральної частини триптиха із канонам Всевидячого ока, але не грізним, із кровоточивою сльозою. Як живописний документ сприймається ліва частина твору, присвячена сумнозвісній першотравневій демонстрації. Бачимо і праву частину триптиха із дівчиною, що кричить від жаху на тлі седнівських пагорбів.

Завершити коротенький огляд творчості Анатолія Шкурко необхідно його “Портретом композитора Анатолія Пашкевича”(2001). Працював над цим твором художник із думкою, що його персонажам потрібна більша увага з боку держави, громадськості. Відсутність її призводить до трагедії митця, штучно вилученого не тільки із творчого життя, а навіть позбавленого роботи за призначенням. Це сталося з композитором Анатолієм Пашкевичем, котрий втратив можливість творчо працювати і писати свої геніальні музичні твори. Важкий погляд музиканта на його портреті примушує глядача на мить зупинитися і стримати своє серце. Разом із автором твору він відчуває біль і безвихідь ...

Художник і його сучасники — це завжди хвилююча і дуже складна реальність. Відчуття обов’язку має бути

обопільним, тим більше, коли спілкуєшся із провідним митцем, котрий у 2018 році вступає на свій 64-річний шлях служіння українському народу і мистецтву.

Анатолій Шкурко працював і продовжує працювати над своєю портротною галереєю, пише картини і пейзажні твори. Зокрема, він повернувся до роботи над третім варіантом картини «Микола Гоголь в Україні», до якого виконав експресивні живописні етюди.

Анатолій Шкурко — художник, який спрямовував майже піввіку розвиток образотворчого мистецтва Чернігівщини. Він був свідком колективізації, голодомору та учасником Другої світової війни. Анатолій Шкурко доклав чимало зусиль в розбудові чернігівського осередку Спілки художників, а нині сам потребує ще більшої уваги громадськості. Присвоєння йому звання Народного художника України стало належним визнанням того особистого внеску в образотворче мистецтво України, котрий зробив великий трудівник Анатолій Шкурко, почесний громадянин міста Чернігова, котрий все своє життя працює, без вихідних і відпусток, чи то на пленері, чи у власній майстерні на одній з вершин чернігівських Болдиних гір.

*Віктор ВЕЛИЧКО,
мистецтвознавець,
член Головної ради*

*Українського товариства охорони
пам’яток історії та культури*

Пуща Водиця. Берізки. 1955

ЖИВОПИС

Студент А. Шкурко. Автопортрет. 1951

Батальна майстерня. Академічна постановка. 1949

Оголена натура. 1949

Автопортрет. 1951

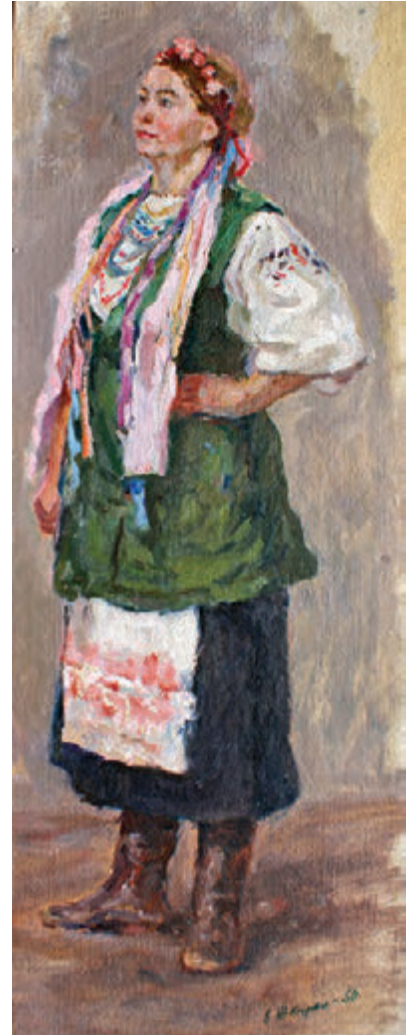
Муляр. 1950

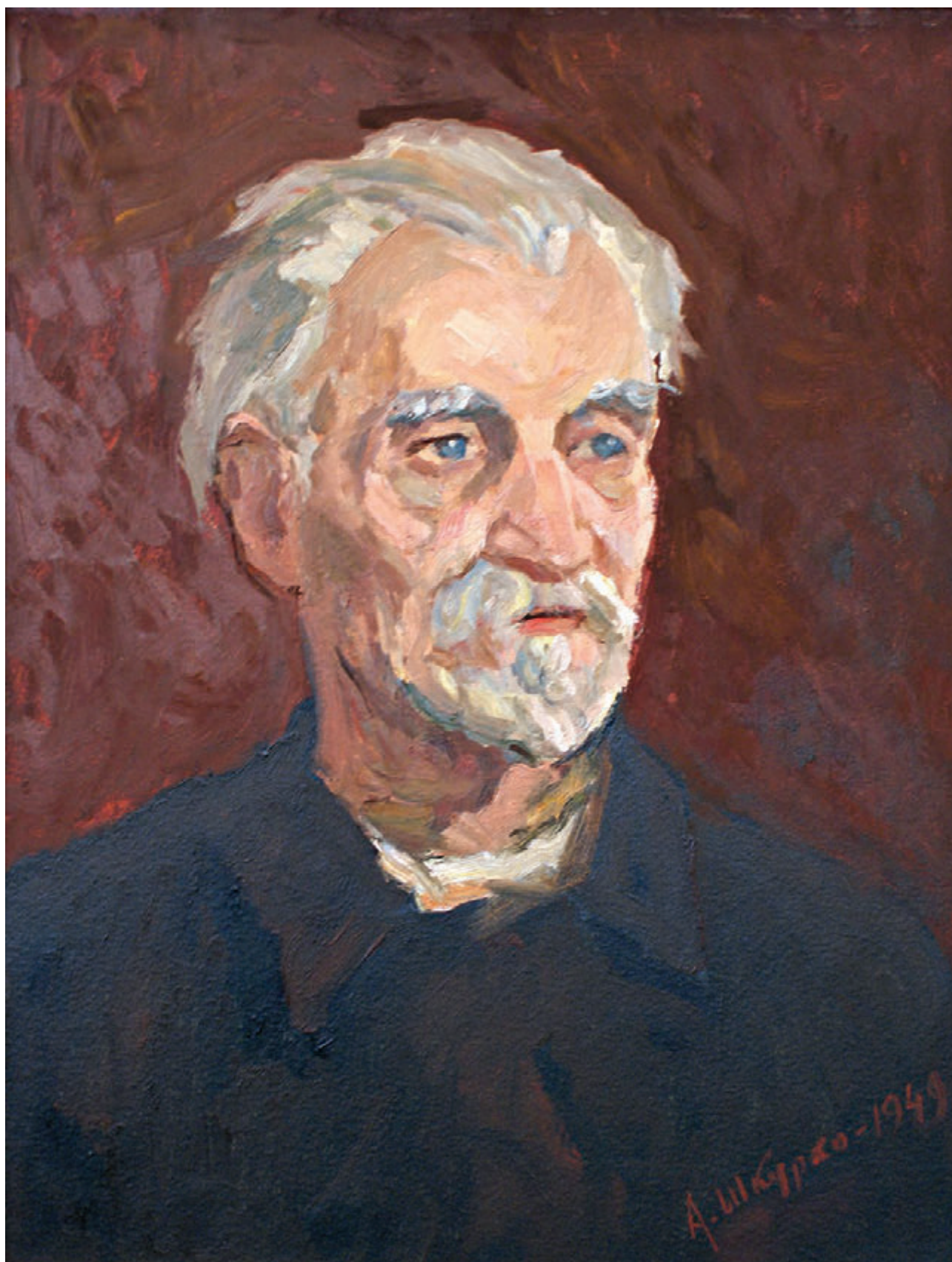
Ковпак. Академічна постановка. 1950

«Микола Гоголь в Україні». Авторське повторення. 1963

Етюдi до картини «М. В. Гоголь в Україні»

Портрет художника Валентина Зенченка. 1949

Будинок в Чернігові. 1949

Ріка Дон. Етюд. 1952

Балтика. Сірий день. Етюд. 1958

По Дону гуляє вітерець. 1952

Гая. 1957

Автопортрет. 1957

Сонячний день. 1955

Красний міст в Чернігові. 1958

Художник Андрій Мордонець

Стара хата. 1958

Петро Богданович. Етюд. 1958

Селянин. Етюд. 1958

Кіндрат Степанович Рашко. 1950

Етюд для картини «Теплий день». 1958

Річка Жеведа. Село Смолин. 1955

Сергій Попружний.
Житель села Смолин. 1957

Сонячний зимовий день. 1955

Надвечір'я. 1955

Хутір. 1958

Вечірня зоря. 1957

Замочування льону. Село Смолин. 1955

Етюд до картини «Літо».

Літо. Героїні нашого часу. Доярки. 1962

Автопортрет.

Художник Андрій Петусь.

У Седневі. Етюд. 1967

Георгіївська церква у Седневі. 1967

Тарас Шевченко в Седневі. 1964

Школярник. Етюд. 1966

Альтанка на Болдиній горі.

Гармати на Валу. 1962

Автопортрет. Спогади. Ескіз. 1964

У Седневі. 1967

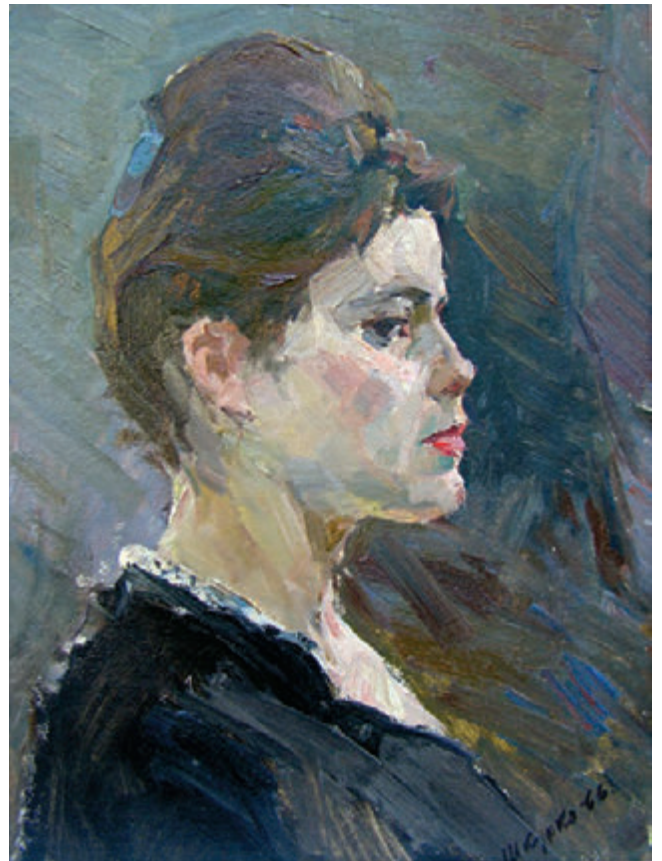
Художник Максим Колесник. 1964

Спогад про дитинство. Чернігівська гавань. 1969

Жіночий портрет. 1966

Жіночий портрет. 1966

Художник Михайло Прокопук. 1968

Десна біля Чернігова. Чернігівська гавань. 1956

Седнів. Річка Снов. 1978

Краєвид. 1974

Хлібороби. 1964

Седнівська кам'яниця. 1961

Седнів. Благовіщенська церква. 1962

Т. Г. Шевченко. Встане правда. 1968

Липа Шевченка в Седневі. 1964

Париж Монмартр. 1968

Париж. Букіністи. 1968

Пошта на Півночі. Панно. 1968

Морські хвилі. Етюд. 1959

Сергійко. 1965

Батурин. 1952

Вчитель історії з Батурина Микола Шкляр. 1962

Травень у Седневі. 1979

Бузок цвіте. 1960

Березень. 1970

Седнів. Наповесні. 1981

Зима в Седневі. 1981

Седнів. Зима. 1970

Хата в Седневі

Нові околиці Чернігова. 1972

Седнів. 1974

Ранок в Седневі. 1970

Автопортрет. 1970

Квітень. 1970

Травень. 1968

Чернігів будується. 1974

Березневий день. 1970

Будинок в Седневі

Портрет матері Марфи Іванівни Шкурко. 1981

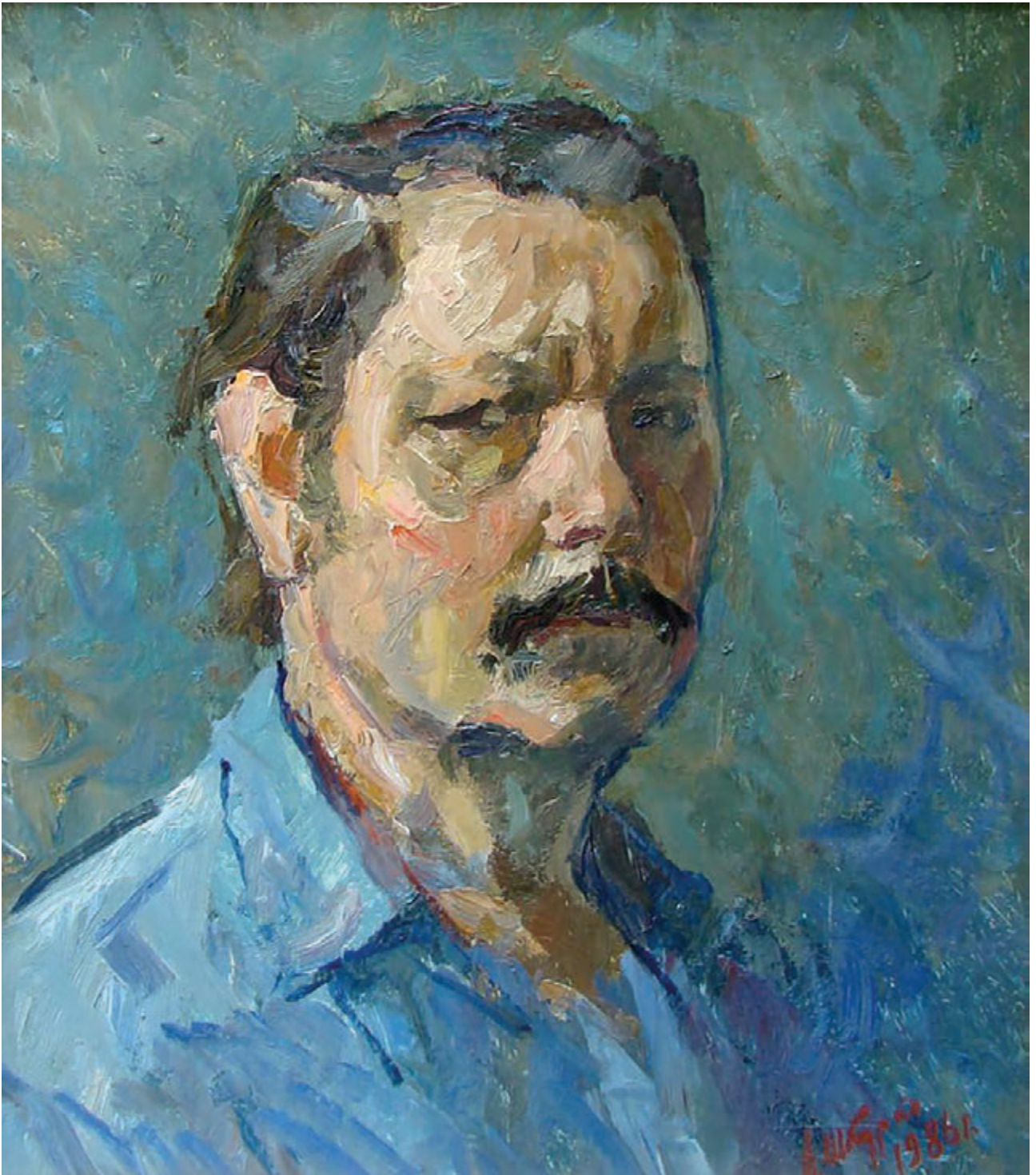
Гурзуф. 1979

Ялта. 1979

Натюрморт. Квіти і фрукти. 1975

Автопортрет. 1986

Седнів. Альтанка Глібова.

Седнів. Будинок Лизогубів. 1988

Дороги війни. 1979

Чернігів. Дорога на Київ.

Тростянець.

Краєвид. 1982

Ранок. Подвір'я будинку творчості. Седнів. 1982

Ранок на річці Снов. Седнів. 1988

Сільське подвір'я. Седнів. 1995

Автопортрет. 1982

Галина Шкурко. Дружина художника.

Натхнення. Толя Шкурко. 1984

Родина. Відпочинок на Десні.

Седнівські кручі.

Автопортрет. 1985

Київ 40 років тому. Ескіз. 1982

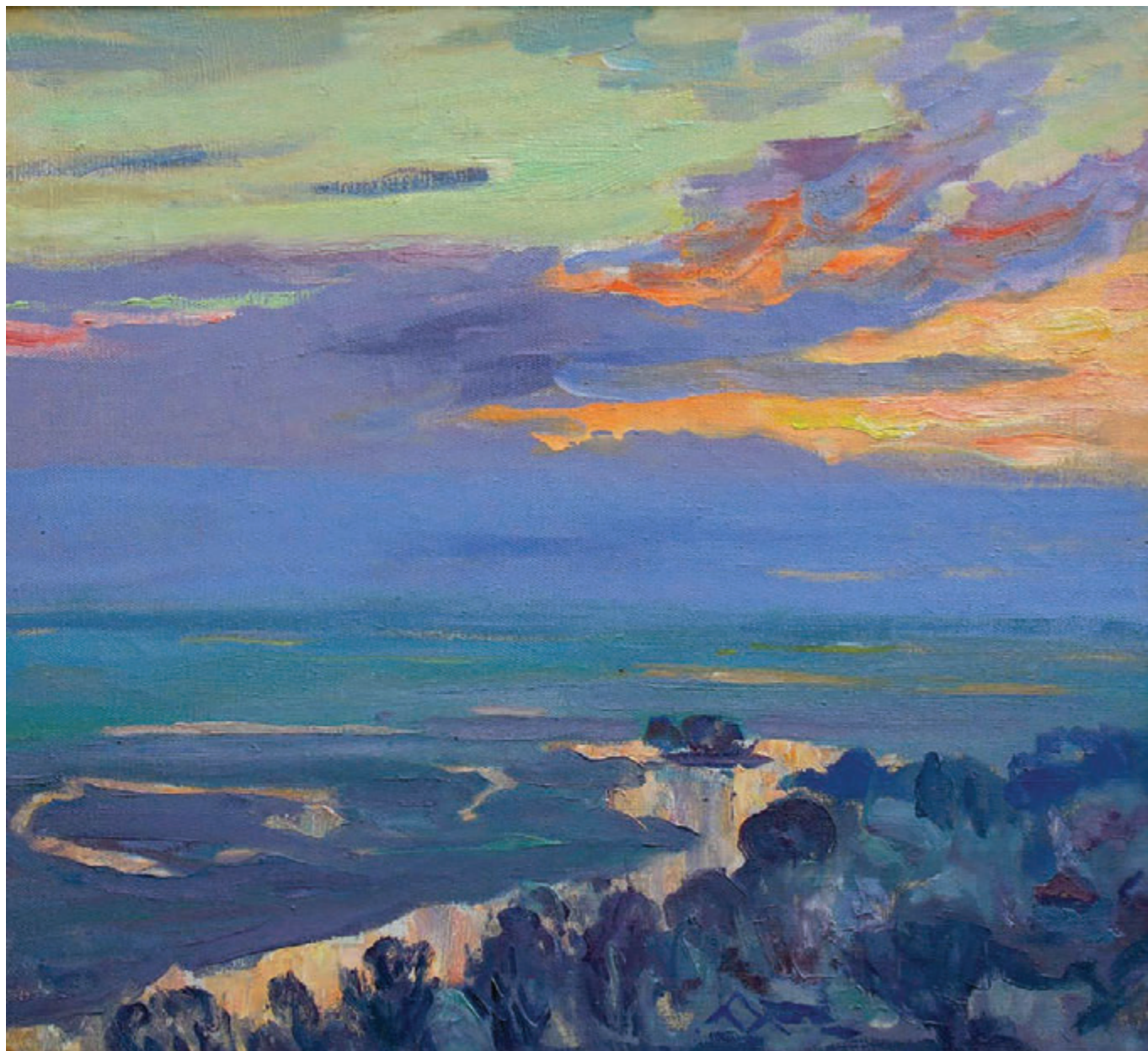
Пам'ять війни. 1989

Туман. 1965

Вітряний день. Фотограф Валерій Шайгородський. 1989

Літній світанок. 1991

Художник Іван Рашевський. 1998

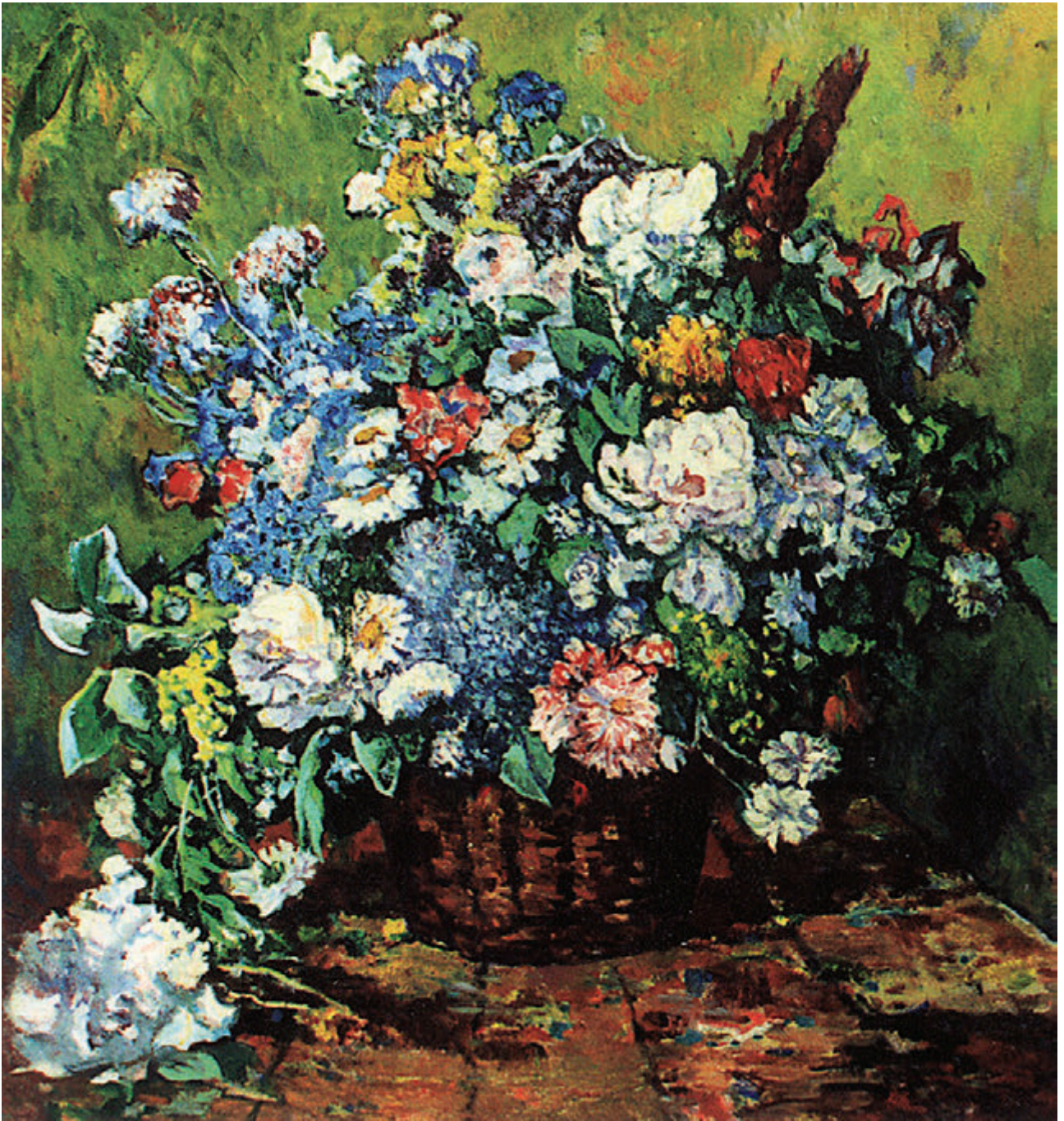
Василь Тарновський — молодший. 1992

Кобзар-лірник Василь Нечепа. 1993

Народний художник УРСР,
лауреат державної премії ім. Т. Г. Шевченка Микола Глущенко. 2003

Натюрморт

Письменник і педагог Олексій Брик. 2005

Журналіст і письменник Володимир Сапон.

Директор
Чернігівської обласної наукової бібліотеки Петро Грищенко.
1998

Портрет Юлія Коцюбинського. 1993

Портрет Ірини Коцюбинської.

Натюрморт. 2000

Письменник Михась Ткач. 1999

Літератор і науковець Михайлина Коцюбинська. 2001

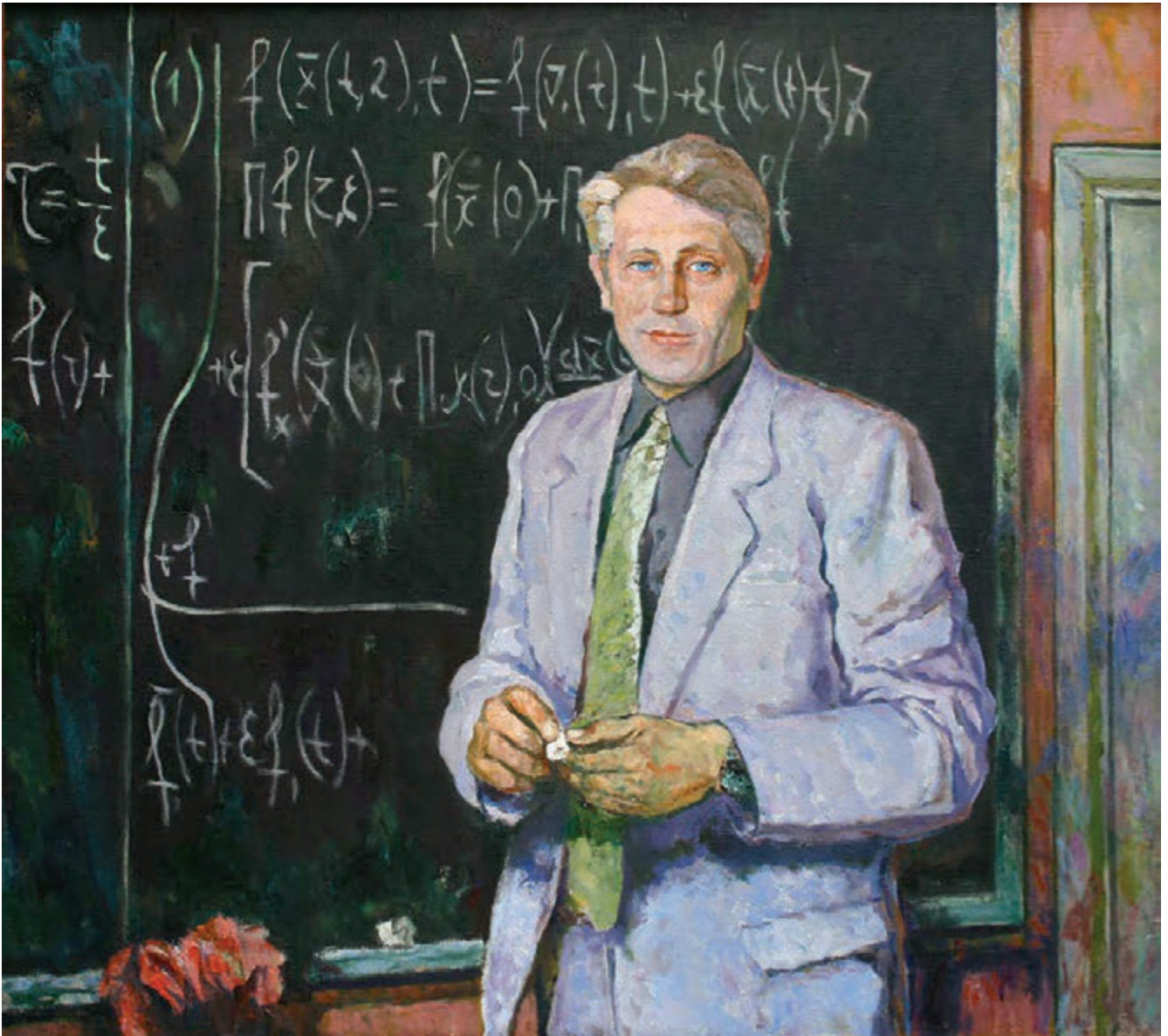
Журналіст і письменник Ростислав Мусянко. 2000

Дерижер Чернігівської філармонії Микола Сукач. 2009

Письменник Станіслав Реп'ях. 1983

Ректор Ніжинського педагогічного університету Василь Яковець. 2004

Художник Євген Кріп. 2009

Художник Олексій Потапенко. 2009

Художник. Блакитний день (автопортрет). 1994

Натюрморт. 1994

Майстер спорту Володимир Степаненко. 2011

Композитор і хормейстер Анатолій Пашкевич. 2001

Художник Василь Мигрин. 1998

Поет і журналіст Олександр Олійник. 2000

Михайло Коцюбинський на Болдиній горі. 2000

Журналіст і науковець Сергій Павленко. 2001

Портрет історика та державного службовця Андрія Курданова. 2010

Бузок. Ранок. 2013

Портрет бацька. 1980

Бузок. 2000

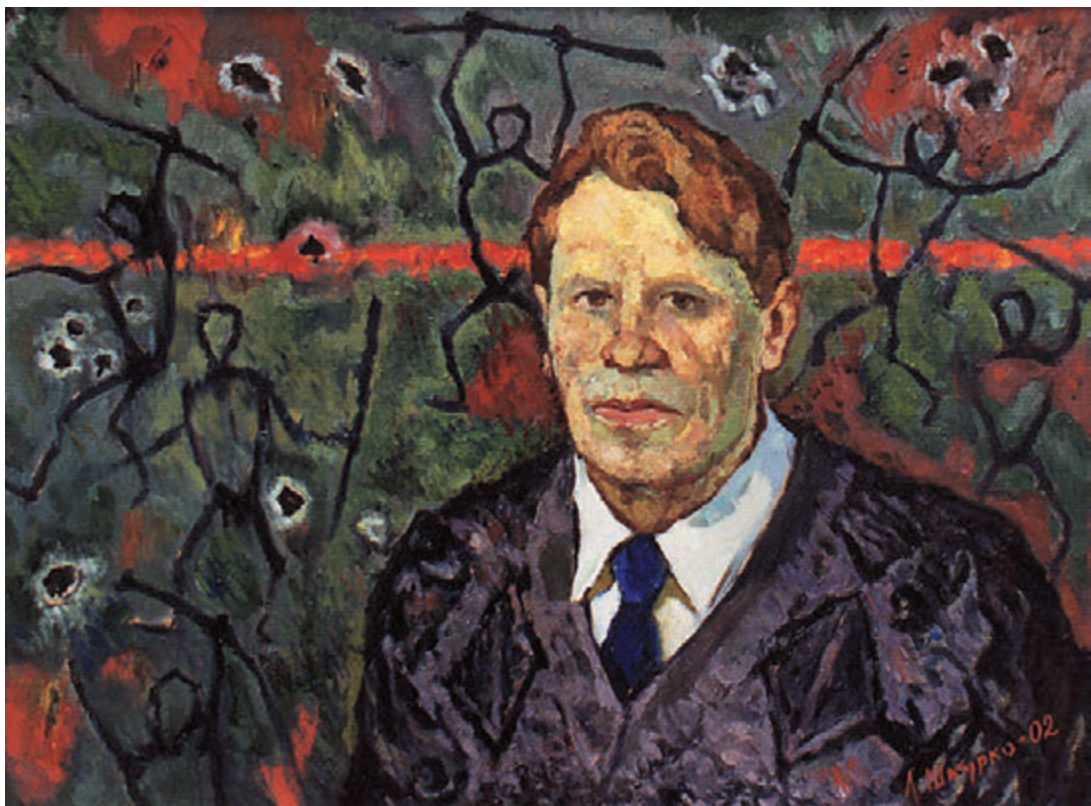
Письменник Володимир Шкварчук. 2002

Болдині гори.

Мистецтвознавець Віктор Величко. 2010

Письменник Микола Адаменко. 2002

Льодохід на Снові. 1994

Зимовий Чернігів

Тарас Шевченко у Чернігові на Валю. 2017

Весною. 1979

Зимовий пейзаж

Весняна повінь. 1981

Будинок творчості у Седневі. 1981

Вишенька. 1944

21-11

ЕТЮДИ

Автопортрет. 1957

Постановка натури. 1952

Автопортрет. 1957

Ленінград.
Студентка медичного інституту. 1949

Околиця села.

Латаття

Село Лебедівка (Гнилуша). Куток села «Старовіри». 1949

Народна майстриня
з Дігтярів. 1957

Інвалід війни.
Село Лебедівка. 1957

За вишиванням.

Людина сміється. 1957

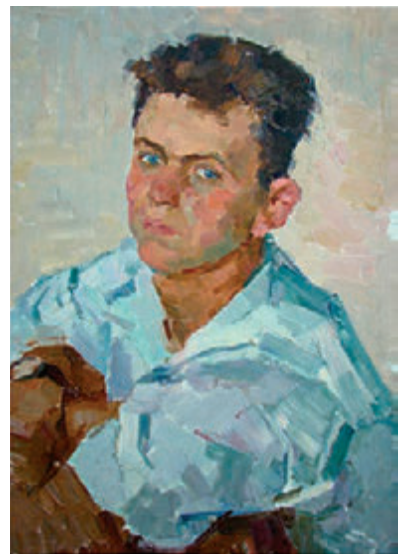
Біля вогнища. Похмурий день. 1956

Дівчинка.
Хутір Копачова. 1957

Сільська жінка. Село Надинівка. 1958

Бакенщик.

Стара жінка. 1953

Василь Погоняйло. 1958

Андрій Мордовець

Олександр Снопок

За мольбертом. 1961

Луг. Село Смолин. 1956

Етюд. 1956

Антон Захарович Степаненко.
Село Красилівка.

Замочування льону. 1955

Друзі.

Селянка.

Рибалка.

Літній день. 1952

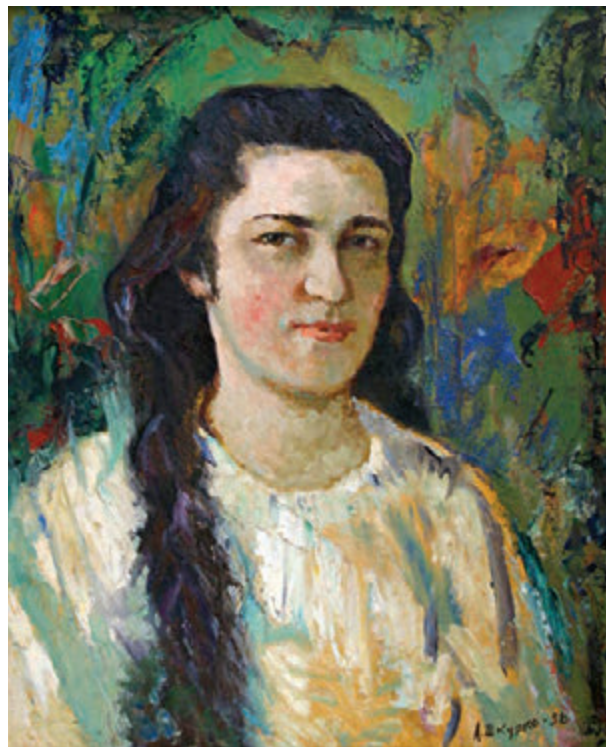
Етюд до картини «Хлібороби»

Селянка у червоній хустині. 1955

Старший син Вітя. 1961

Портрет дружини. 1956

Портрет А.З. Степаненка.
Етюд до картини «Хлібороби».

Вітя — син художника. 1957

Автопортрет. 1964

Взимку.

Весняні води. 1968

Портрет художника Леоніда Лещенка. 1955

Чернігів. Річний вокзал.

Травень на Чернігівщині. 1985

Ранок на Десні. 1958

Весняне поле.

Вітряний день.

А. Шкурко
17 декабрь 1964г.
Вася Ерничко
(ПРИЛУКИ)

17-хн-64г.
Вася
А.Шкурко.

РИСУНОК

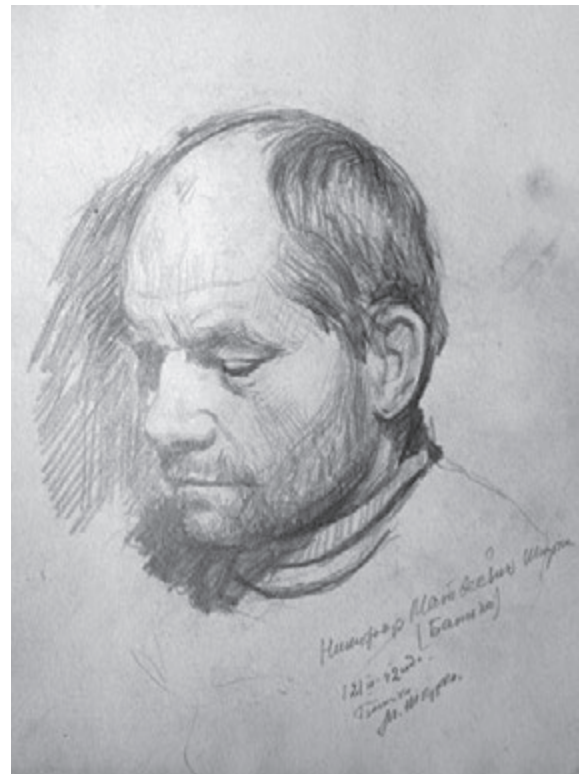
Студентка Харківського художнього училища. 1941

Земляк із села Гнилуша (Лебедівка)
Павло Захарович Кухар. 1943

Земляк із Березного, чоботар
Петро Павлович Жлудько. 1943

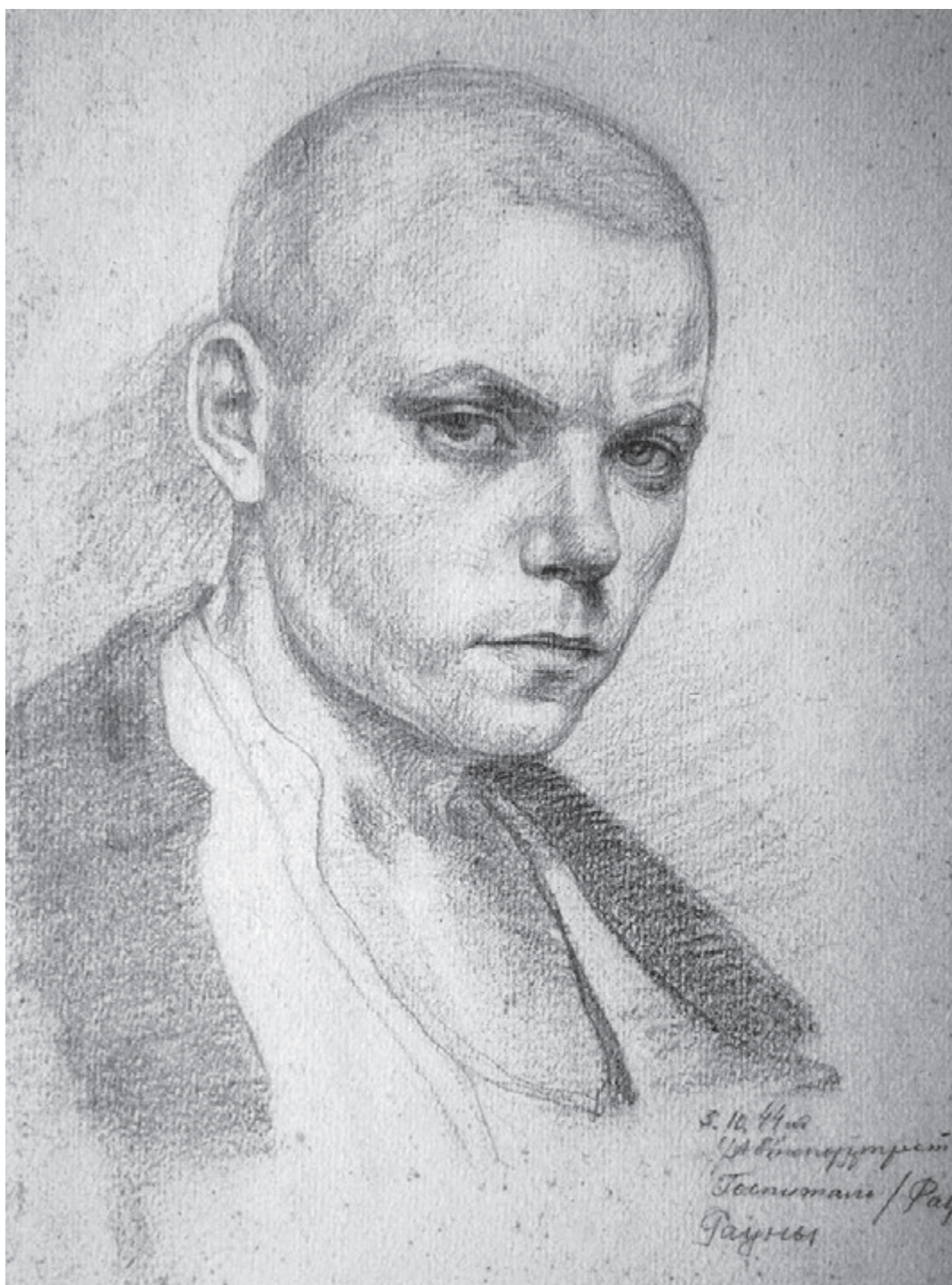
Ничипор Матвійович Шкурко. 1942

Після бою 17 січня. Село Рудня. 1944

Під хутором Хом'ячки.
18 лютого. 1944

Автопортрет. 1944

Вчитель (м. Калинковичі). 10 квітня. 1944

Врятований вчителем єврейський хлопчик (м. Калинковичі).

Хлопчик з містечка Калинковичі.
Лютий 1944

Вони залишились сиротами. Сарни. 1944

Поляк Збишко. Сирота.
Станція Кльосово. 1944

Старшина Зикін.
Ансамбль 61 армії. Березняки.
14 листопада. 1944

Жінка-снайпер. Домбровиця. 1944

Санітарка Ганна Зибіна.
14 грудня. 1944

Маршем на Берлін. Залишилось 385 км.
Рядовий 2-го Білоруського фронту.
18 січня. 1945

Медична сестра Надія. Німеччина.
27 грудня. 1944

Старша медична сестра Надія Бойко.
Госпіталь Тернополець.
20 лютого. 1945

Герой. Червоноармієць 111 стрілецького
полку 55 стрілецької дивізії. Місто Лібон.
12 липня. 1945

По дорозі з Німеччини на рідну Русь.
9 липня. 1945

Рядовий. Місто Лібон. Німеччина.
12 липня. 1945

Штутгарт. 1945

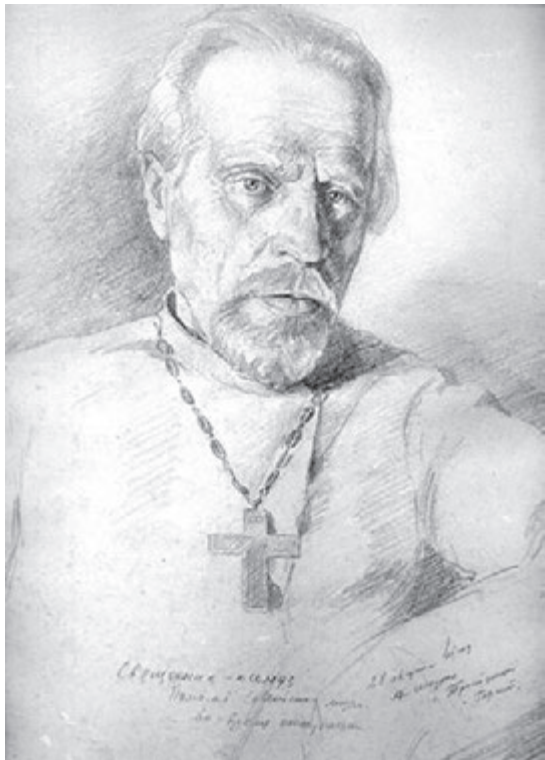
Унтер ден Линден штрассе Головна вулиця. 23 травня 1945

Штутгарт. 24 березня. 1945

Робітниче поселення автозаводу "Опель". 8 квітня. 1945

Священик, ксьондз.
Допомагав радянським людям під час
окупації. 28 серпня. Тростяниці. 1945

Козачка Меланія.
Ростов-на-Дону. 23 жовтня. 1945

Автопортрет. Перед демобілізацією.
23 жовтня. 1945

Художник Леонід Леценко.
3 липня. 1949

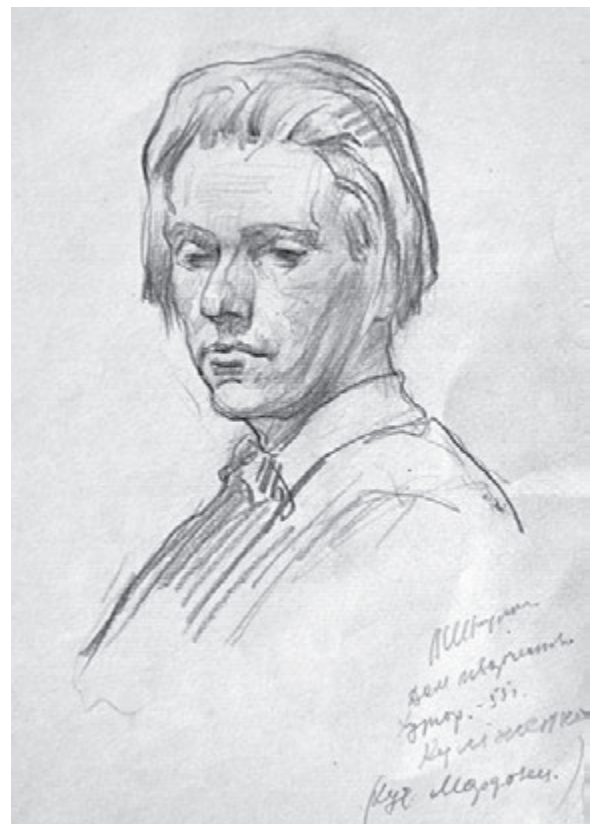
Мордовець Андрій Микитович.
Ленінград. Грудень. 1946

Марія Широка. 1947

Художник Леонід Могучов. 1948

Художник Андрій Мордовець. 1955

Михайло Прокошук.
Седнів. 1964

А. Шкв...
...-64...
...ион...
...и Сес...

АКВАРЕЛЬ

На Снові.

Садиба Лизогубів.

Ескізи до картини «Т.Г. Шевченко в Седневі».

Чернігівський порт.

Літній день.

Крим. 1969

Піонерське. 1969

Чуфут-Кале. 1967

Туристична поїздка. Франція. 1968

Туристична поїздка. Франція. 1968

Рим. 1981

Венеційський канал. 1981

Осінні етюди

Відпочинок у моря.

Ескізи до діорами «Форсування ріки Десни у села Оболонь». 1980

Хронологія життя і творчості

1924, 29 жовтня — народився в селі Смолин Чернігівської області, Україна.

1929 — змушений переїзд-втеча з рідного села до Чернігова родини Никифора та Марфи Шкурко від примусової колективізації. Батько працює в Курську, на залізничній дорозі.

1930-1939 — навчання в середній школі № 2 в місті Чернігові.

1939 — вступ до Харківського художнього училища.

1941, вересень-жовтень — з початком війни пішки добирається з Харкова до Чернігова.

1941-1943 — перебування в окупованому німецько-фашистськими загарбниками рідному місті Чернігові.

1943 — призов до лав радянської Червоної армії, добровольцем пішов на війну, робив фронтові замальовки, живописні етюди, портрети однополчан.

1943, 29 вересня — добровольцем пішов на фронт. Служба в складі 111 стрілецькому полку 55 дивізії 61-ї Армії 1-го Білоруського фронту.

1944, 3 вересня (?) — нагороджений медаллю «За бойові заслуги».

1944 — перше живописне полотно «Дороги війни».

1945 — надав твори на виставку, присвячену бойовому шляху I Білоруського фронту в польському містечку Мінську - Мозовецькому.

1945 — визволяв Варшаву, штурмував Берлін, у дні Перемоги поставив автограф на стіні Рейхстагу.

1946-1951 — навчання на живописному факультеті в Ленінградському інституті живопису скульптури та архітектури ім. І.Ю. Рєпіна.

1951 — дипломний твір «М.В. Гоголь в Україні».

1951-1952 — викладач Ростовського художнього училища ім. М.В. Грекова.

1953 — переїзд до Чернігова разом із товаришем художником Андрієм Мордовцем, одруження з Галиною Степаненко.

1954 — народження старшого сина Віктора.

1954 — участь в Республіканській художній виставці, присвяченій 300-річчю возз'єднання України з Росією.

1955 — праця в будинку творчості «Дача Куліженко» під Києвом.

1957 — початок роботи над етюдами для картини «Колгоспне стадо» (з варіантами 1959 року), портретами односельців, краєвидами рідного села Смолин.

1957 — народження сина Сергія.

1957 — початок роботи над портретною галереєю чернігівців: представників селянства, інтелігенції, громадських і державних діячів.

1957 — перша зустріч з художником Миколою Глуценком, творчість якого мала великий вплив впродовж наступних років на художника.

1960 — початок седнівського пленеру, праця над образом Т.Г. Шевченка.

- 1960 — вступ до спілки художників УРСР, СРСР.
- 1960-1961 — створення картин “Т.Г. Шевченко — художник”, “Т.Г. Шевченко — поет”. Участь у ювілейних художніх виставках, з нагоди 100-річчя від Дня народження Кобзаря.
- 1963 — живописне полотно “Т.Г. Шевченко у Седневі в 1847 році”.
- 1964 — картина “Т.Г. Шевченко в Седневі”.
- 1964 — початок нової теми, присвяченої рідному Чернігову. Пейзажі “Чернігів” (1964), “Чернігівський порт” (1967), “Чернігівська гавань. Спогади про дитинство” (1969), “Нові околиці Чернігова” (1972), “Чернігів будується” (1975).
- 1964 — написання картини “Літо. Героїні нашого часу — доярки”.
- 1968 — поїздка в Крим і впродовж наступних 8 років виконання натурних замальовок в містечку Казантип, цикл кримських пейзажів.
- 1968 — туристична поїздка у Францію, знайомство зі скарбами Лувру, серія живописних та графічних творів.
- 1969 — картина “Хлібороби”.
- 1973 — будинок творчості “Сенеж”.
- 1975 — будинок творчості в Гурзуфі. Робота над картиною “Морський дозор”.
- 1977 — початок роботи над картинами, присвяченими Другій світовій війні. Картини “Партизанські керівники-ватажки О. Федоров, М. Попудренко, Ф. Коротков” (1977, 1984), “Партизани Білорусії” (1985).
- 1981 — туристична поїздка в Італію, відвідування музеїв Флоренції, Уфіци, Ватикану.
- 1984 — ювілейна персональна виставка до 60-річчя з дня народження (Чернігівський художній музей, виставковий зал. Спілка художників УРСР).
- 1992 — звання Лауреата Чернігівської обласної премії імені М.М. Коцюбинського.
- 1996 — звання «Заслуженого художника України».
- 1996-2000 — робота над картиною “Михайло Коцюбинський на Болдиній горі”.
- 2002 — персональна виставка живопису і графіка “В прийдешнє нам свою любов нести” (Чернігівський художній музей).
- 2004 — персональна виставка до 80-річчя з дня народження (філія Національного банку України в Чернігівській області).
- 2009 — звання «Народний художник України».
- 2014 — ювілейна виставка з нагоди 90-річчя від дня народження.
- 2015, 20 липня — рішенням сесії Чернігівської міської ради присвоєно звання «Почесний громадянин Чернігова».
- 2018 — картина “Т.Г. Шевченко в Чернігові на Валі”.

Спогади

*М*ав я років 3 або 4. До Пасхи мати побілила хату, а я взяв з припічка вугілець і намалював на печі коня. Чому саме коня? Не знаю. Мати як побачила. «О Боже! Що ти наробив.» І за рушник, да як відлупцювала мене!.. Я ще довго не міг зрозуміти, чому мама так розсердилась.

*Н*езадовго до смерті батько спитав: «Чим, синок, нині плануєш займатися?» Я відповів: «Хочу далі навчатися на художника». Він тільки кивнув, мовляв, схвалюю. Тієї ж ночі його не стало.

Я намагався в міру сил і можливостей малювати все і усюди. Думав: хоча б вималююся. Бо навіть двох курсів закінчити не встиг, а писати дуже хотів. Да і морально легше: голова чимось зайнята і не думається про смерть. Я завжди мав при собі невеличкий альбомчик. Найчастіше то були портрети солдат і офіцерів. Вони тут-таки вкладали їх у конверти і відправляли додому.

На війні старшина був для нас головнішим від генерала.

Перша моя виставка присвячена бойовому шляху І Білоруського фронту в польському містечку Мінську-Мозовецькому. Цією експозицією, змонтованою в умовах прифронтової зони, опікувалися особисто командуючий фронтом, генерал армії К.К. Рокоссовський і член Військової Ради, генерал-лейтенант К.Ф. Телегін.

Усі картини — мов діти. Навіть невдалі. Їх люблю ще більше.

Кожний день не схожий на попередній. Так — по-різному — я їх і зображаю.

Галя — це моя надійна опора. Де б я не був, що б зі мною не відбулося, я знаю, що вона завжди буде поруч і буде турбуватися про мене. Дружина завжди все робила на вищому рівні: і працювала, і виховувала двох наших синів — Віктора і Сергія, і займалась домашнім господарством.

Перша зустріч з майбутнім товаришем і моїм найближчим другом Андрієм Микитовичем Мордовцем відбулася в стінах Ленінградського інституту живопису, скульптури і архітектури. Уявіть собі склепіння темних, вузьких коридорів старої Академії мистецтв. Скрізь студентських рух. Майже всі у штатському одязі. І серед цієї богеми я раптом бачу високого хлопця у пілотці і плац-палатці. Чому він змушений був ходити до академії у такому вигляді, я вже не пам'ятаю, але таким він стоїть перед моїми очима і таким я змалював його, із кулеметом у руках.

У 1937 році я і художники Микола Кацан, Анатолій Буга, Віктор Мироненко, Валентин Зенченко, Максим Колесник і фотограф Вакгаузен, ходили на етюди в Рашевщину. Туди вела Шосейна дорога до Чарторийського струмка, через який перекинутий був дерев'яний місток. Обабіч вулиці стояли високі тополі. До садиби Рашевських треба було підніматися дерев'яними сходами, долаючи крутий шестиметровий схил. Пригадую озеро, що входило до складу урочища. Воно мало своєрідний острівцець: на смоляних діжках був покладений дерев'яний брус. До цього плоту господарі прив'язали якорцець, котрий утримував цю конструкцію, призначену для відпочинку на озері. Будинок Рашевського — красива дерев'яна споруда з обшильованими стінами і великими вікнами. В ньому була майстерня художника, зі світлом. Сам будинок вже поділений був на окремі квартири з двох-трьох кімнат, в яких жили пролетарії. Навколо будинку стояв паркан, але хвіртка залишалася відкритою.

Я не уявляю себе без мистецтва, без творчості. Хотілося, щоб біля моїх робіт людська душа відпочивала. Треба більше любові, поваги до людей. Тобі допомогли стати художником, тепер і ти роби все можливе, щоб людині стало легше на цій землі. Ми щодня бачимо, яке гарне і скороминуще життя. Здоров'я, труд і тільки труд — моя філософія. В людях я ціную повагу до себе і до інших.

Література

про життя і творчість А.Н. Шкурка

1. Українські радянські художники: Довідник / За ред. А.В. Кудрицького. - К.: Мистецтво, 1972. — 563с. С.527: А.Н.Шкурко.
2. Словник художників України / За ред. М.П. Бажана. — К.: УРЕ, 1973. — 270с. С. 257: А.Н. Шкурко.
3. Адрог А. Хроніки Чернігова // Образотворче мистецтво. — 1977. — №1. — С.32.
4. Немирівська Т. Розмаїття обдарування // Деснянська правда. — 1977. — 12 лип.
5. Студьонова Л. Зустрічі з художником // Деснянська правда.- 1980. — 30 груд.
6. Чумак М. М.В.Гоголю присвячено // Деснянська правда. — 1984. — 11 квіт.
7. Григоренко І. Вічний перегук поколінь // Деснянська правда.- 1984. — 10 верес.
8. Ключник С. Звітує художник // Деснянська правда. — 1984. — 7 груд.
9. Олейник А. Из фронтовых блокнотов // Комсомольское знамя. — 1985. — 20 март.
10. Чернігівський художній музей: Альбом / Авт. — упоряд. В.Величко. — К.: Мистецтво, 1988. — 270 с. С.8, 9, 13: А.Н. Шкурко.
11. Анатолій Ничипорович Шкурко. Живопис. Графіка: Каталог виставки творів / Спілка худож. України; Чернігів. орг. Спілки худож. України. — К., 1987. — 39 с.
12. Митці України: Енцикл. довідник / За ред. А.В. Кудрицького. — К.: УЕ, 1992.- 846с. С.653: А.Н. Шкурко.
13. Калібаба Д. Відомі діячі культури, науки, політики Придесення: Довідник. — Чернігів, 1995. — 142с. С.138: А.Н.Шкурко.
14. Історичний календар Чернігівщини / Упоряд. — ред. О. Деко. — К.: Чернігівське земляцтво, 1997. — 735с. С.612: А.Н.Шкурко.
15. Мистецтво України: Біографічний довідник / За ред. А.В. Кудрицького — К., УЕ, 1997.— 700с. С.665: А.Н.Шкурко.
16. Калібаба Д. Відомі діячі культури, науки, політики Чернігівщини. — Чернігів, 1998. — 256с. С.244: А.Н.Шкурко.
17. Календар Чернігівщини на межі тисячоліть, 1999 — 2000 / Авт., упоряд., ред. О.Деко. — К.: Чернігівське земляцтво, 1998. — 737с. С.610: А.Н.Шкурко.
18. Біографічний довідник / Авт. передмови та упоряд. А.К.Адрог. — Чернігів, 2001. — 47с. С.46: А.Н.Шкурко.
19. Сапон В. На святі образів і барв сивочолого маестро пензля // Деснянська правда. — 2002. — 27 лип.

20. Величко В. Мрія здійснилась. Короткий огляд творчості художника Анатолія Шкурка // Літературний Чернігів. — 2002. — №2. — С.136 — 140.
21. “В прийдешне нам свою любов нести”. Анатолій Шкурко. Живопис. Графіка: Каталог / Авт. — упоряд. В.Величко.- Чернігів, 2002.
22. Величко В. Наш вернісаж: [Кольорові репродукції картин А. Шкурка] // Літературний Чернігів. — 2003. — №1.
23. Ткач М. Художні обрії митця (До 80-річчя від дня народження А.Шкурка) // Літературний Чернігів. — 2004. — №4. — С.151-153.
24. Анатолій Шкурко. Живопис : Каталог виставки / Упоряд. В.Величко. — Чернігів, 2004. — 16с.
25. Куценко П. Суворі барви війни // Куценко П.І. І возрадується душа твоя. Розповіді про чернігівських художників. — Чернігів, 2005. — С.97-99.
26. “ 20 років Чернігівській обласній організації Національної Спілки художників України”: Каталог. — Чернігів, 2005. — 44с. С.43: А.Н. Шкурко.
27. Шкурко Анатолій Никифорович — живописець: наш вернісаж //Літ. Чернігів. — 2009. — №3. — Між с.160-16;
28. Антоненко П. Палітра життя [Текст]: /Петро Антоненко//Сіверщина. — 2009. — 29 жовт. — С.6;
29. Сапон В. Маєстро пензля [Текст]: Анатолію Шкурку — 85: /Володимир Сапон //Деснян. правда. — 2009. — 29 жовт. — С.8;
30. Бугаєнко І. Краєвиди як часточка рідної землі / Ігор Бугаєнко // Образотв. мист. — 2011. — №2. — С. 40-43
31. Літопис доль та днів минулих. — Чернігів, 2013. — С.469 — 772;
32. Сапон В. Маєстро пензля /Володимир Сапон // Деснян. правда. — 2014. — 23 жовт.;
33. Ковальова А. Воістину народний ! /Аліна Ковальова // Гарт. — 2014.- 30 жовт.

Світлини

Чернігівські художники — учасники другої обласної художньої виставки.
А. Шурко перший зліва у другому ряду.

Експозиція другої обласної художньої виставки.

Чернігівські художники і музейники. 9 травня 1993 рік.
Зліва направо: О. Світюк, І. Лугіна, невідомий, Л. Мазур, В. Береговець,
П. Мельников, В. Погоняйло, С. Бібик, Л. Лінюк, О. Снопок, А. Мордовець,
В. Величко, С. Ліхачова, В. Зінченко, М. Прокопюк, А. Шкурко, П.Рева.

Сергій Анатолійович Шкурко (молодший син)

З дружиною

Президент України Віктор Ющенко вручає Анатолію Шкурку
посвідчення Народного художника України. 2009 рік.

Анатолій Шкурко на етюдах. Урочище Святе. 2009

Перелік ілюстрацій

Живопис

1. Пуща Водиця. Берізки. 1955
2. Автопортрет. 1951
3. Студент А. Шкурко. Автопортрет. 1951. П.о.
4. Батальна майстерня. Академічна постановка. 1949.
5. Оголена натура. 1949
6. Автопортрет. 1951
7. Муляр. 1950
8. Ковпак. 1950
9. Микола Гоголь в Україні. Авторське повторення. 1963
10. Етюди до картини «М. В. Гоголь на Україні». 1950
11. Портрет художника Валентина Зенченка. 1949
12. Будинок в Чернігові. 1949
13. Ріка Дон. Етюд. 1952
14. Балтика. Сірий день. Етюд. 1958
15. По Дону гуляє вітерець. 1952
16. Галя. 1957
17. Автопортрет. 1957
18. Сонячний день. 1955
19. Красний міст в Чернігові. 1958
20. Художник Андрій Мордовець.
21. Стара хата. 1958
22. Петро Богданович. Етюд. 1958
23. Селянин. 1958
24. Кіндрат Степанович Рашко. 1950
25. Етюд для картини «Теплий день». 1958
26. Річка Жеведа. Село Смолин. 1955
27. Сергій Попружний. Житель села Смолин. 1957
28. Сонячний зимовий день. 1955
29. Надвечір'я. 1955
30. Хутір. 1958
31. Вечірня зоря. 1957
32. Замочування льону. Село Смолин. 1955
33. Літо. Доярки. 1962
34. Автопортрет.
35. Художник Андрій Петусь. 1980(?)
36. У Седневі. Етюд. 1967
37. Георгіївська церква у Седневі. 1967
38. Тарас Шевченко у Седневі. 1964
39. Школяр. Етюд. 1966
40. Альтанка на Болдиній горі.
41. Гармати на Валу. 1962
42. Автопортрет. Спогади. Ескіз. 1964
43. У Седневі. 1967
44. Художник Максим Колесник. 1964
45. Спогад про дитинство. Чернігівська гавань. 1969
46. Жіночий портрет. 1966
47. Жіночий портрет. 1966
48. Художник Михайло Прокопюк. 1968
49. Десна біля Чернігова. Чернігівська гавань. 1956
50. Седнів. Річка Снов. 1978
51. Краєвид. 1974. П. о. 70x95
52. Хлібороби. 1964
53. Седнівська кам'яниця. 1961
54. Седнів. Благовіщенська церква. 1962
55. Т. Г. Шевченко. Встане правда. 1968
56. Липа Шевченка в Седневі. 1964
57. Париж. Монмартр. 1968.
58. Париж. Букіністи. 1968.
59. Пошта на Півночі. Панно. 1968
60. Морські хвилі. Етюд. 1959
61. Сергійко. 1965
62. Батурина. 1952
63. Вчитель історії з Батурина Микола Шкляр. 1962.
64. Травень у Седневі. 1979
65. Бузок цвіте. 1960
66. Березень. 1970
67. Седнів. Напровесні. 1981
68. Зима в Седневі. 1981
69. Седнів. Зима. 1970
70. Хата в Седневі
71. Нові околиці Чернігова. 1972
72. Седнів. 1974
73. Ранок в Седневі. 1970
74. Автопортрет. 1970

75. Квітень. 1970.
76. 75. Травень. 1968
77. Чернігів будується. 1974
78. Березневий день. 1970
79. Будинок в Чернігові
80. Портрет матері Марфи Іванівни Шкурко. 1981
81. Гурзуф. 1979
82. Ялта. 1979
83. Натюрморт. Квіти і фрукти. 1975
84. Автопортрет. 1986
85. Седнів. Альтанка Глібова. Березень.
86. Седнів. Будинок Лизогубів. 1988
87. Дороги війни. 1979
88. Чернігів. Дорога на Київ.
89. Тростянець.
90. Краєвид. 1982
91. Ранок. Подвір'я будинку творчості. Седнів. 1982
92. Ранок на річці Снов. Седнів. 1988.
93. Сільське подвір'я. Седнів. 1995
94. Автопортрет. 1982
95. Галина Шкурко. Дружина художника.
96. Натхнення. Толя Шкурко. 1984
97. Родина. Відпочинок на Десні.
98. Седнівські кручі.
99. Автопортрет. 1985
100. Київ 40 років тому. Ескіз. 1982
101. Пам'ять війни. 1989
102. Туман. 1965
103. Вітряний день. Фотограф Валерій Шайгородський. 1989
104. Літній світанок. 1991
105. Художник Іван Рашевський. 1998
106. Василь Тарновський-молодший. 1992
107. Кобзар-лірник Василь Нечепя. 1993
108. Народний художник УРСР, лауреат державної премії ім. Т. Г. Шевченка Микола Глущенко. 2003
109. Натюрморт. Волошки. 1997
110. Письменник і педагог Олексій Брик. 2005
111. Журналіст і письменник Володимир Сапон.
112. Директор Чернігівської обласної наукової бібліотеки Петро Грищенко. 1998
113. Портрет Юлія Коцюбинського. 1993
114. Портрет Ірини Коцюбинської.
115. Натюрморт. 2000
116. Письменник Михась Ткач. 1999
117. Літератор і науковець Михайлина Коцюбинська. 2001
118. Журналіст і письменник Ростислав Мусієнко. 2000
119. Диригент Чернігівської філармонії Микола Сукач. 2009
120. Письменник Станіслав Реп'ях. 1983
121. Ректор Ніжинського педагогічного університету Василь Яковець. 2004
122. Художник Євген Кріп. 2009
123. Художник Олексій Потапенко. 2009
124. Художник. Блакитний день (автопортрет). 1994
125. Натюрморт. 1994
126. Майстер спорту Володимир Степаненко. 2011
127. Композитор і хормейстер Анатолій Пашкевич. 2001
128. Художник Василь Мигрин. 1998
129. Поет і журналіст Олександр Олійник. 2000
130. Портрет історика та державного службовця Андрія Курданова. 2010
131. Бузок. Ранок. 2013
132. Портрет батька. 1980
133. Михайло Коцюбинський на Болдиній горі. 2000
134. Журналіст і науковець Сергій Павленко. 2001
135. Бузок. 2000
136. Письменник Володимир Шкварчук. 2002
137. Болдині гори.
138. Мистецтвознавець Віктор Величко 2010
139. Письменник Микола Адаменко. 2002
140. Льодохід на Снові. 1994
141. Зимовий Чернігів
142. Тарас Шевченко у Чернігові на Валу. 2017
143. Весною. 1979
144. Зимовий пейзаж
145. Весняна повінь. 1981
146. Будинок творчості у Седневі. 1981

Етюди

1. Вишенька. 1944
2. Автопортрет. 1957
3. Постановка натури. 1952
4. Автопортрет
5. Ленінград. Студентка медичного інституту. 1949
6. Околиця села
7. Латаття
8. Село Лебедівка (Гнилуша). Куток села «Старовіри». 1949
9. Народна майстриня з Дігтярів. 1957
10. Інвалід війни. Село Лебедівка. 1957
11. За вишиванням.
12. Людина сміється. 1956
13. Біля вогнища. Похмурий день. 1956
14. Дівчинка. Хутір Копачова. 1957
15. Сільська жінка. Село Надинівка. 1958
16. Бакенщик
17. Василь Погоняйло. 1958
18. Андрій Мордовець
19. Олександр Снопок
20. За мольбертом. 1961
21. Луг. Село Смолин. 1956
22. Етюд. 1956
23. Антон Захарович Степаненко. Село Красилівка.
24. Замочування льону. 1955
25. Друзі
26. Селянка
27. Рибалка
28. Літній день. 1952
29. Етюд до картини «Хлібороби»
30. Селянка у червоній хустині. 1955
31. Старший син Вітя. 1961
32. Портрет дружини. 1956
33. Портрет А.З. Степаненка.
34. Етюд до картини «Хлібороби».
35. Вітя – син художника. 1957
36. Автопортрет. 1964
37. Взимку
38. Весняні води. 1968
39. Автопортрет. 1956
40. Чернігів. Річковий вокзал.
41. Травень на Чернігівщині. 1985
42. Ранок на Десні. 1958
43. Весняне поле.
44. Вітряний день.

Графіка. Рисунок.

1. Василь Гринько. 1964
2. Студентка Харківського художнього училища. 1941
3. Земляк із села Лебедівка Павло Захарович Кухар. 1943
4. Земляк із Березного, Петро Павлович Жлудько, сапожник. 1943
5. Ничипор Матвійович Шкурко. 1942
6. Після бою 17 січня. Село Рудня. 1944
7. Під хутором Хом'ячки. 18 лютого 1944
8. Автопортрет. 1944
9. Вчитель (м. Калинковичі). 10 квітня 1944
10. Врятований вчителем єврейський хлопчик (м. Калинковичі). 1944
11. Хлопчик з містечка Калинковичі. Лютий 1944
12. Вони залишились сиротами. Сарни. 1944
13. Старшина Зикін. Ансамбль 61 армії. Березняки. 14 листопада 1944
14. Хлопчик з Домбровиці. 1944
15. Поляк Збишко. Сирота. Станція Кльосово. 1944
16. Жінка-снайпер. Домбровиця. 1944
17. Санітарка Ганна Зибіна. 14 грудня 1944
18. Медична сестра Надія. Німеччина. 27 грудня 1944
19. Маршем на Берлін. Залишилось 385 км. Рядовий 2-го Білоруського фронту. 18 січня 1945

20. Старша медична сестра Надія Бойко. Госпіталь Тененгольце. 20 лютого 1945
21. Герой. Червоноармієць 111 стрілецького полку 55 стрілецької дивізії. Місто Лібан. 12 липня 1945
22. Рядовий. По дорозі з Німеччини на рідну Русь. 9 липня 1945
23. Рядовий. Місто Лібан. Німеччина. 12 липня 1945
24. Штудгарт. 1945
25. Унтер ден Линден штрассе Головна вулиця. 23 травня 1945
26. Штудгарт. 24 березня 1945
27. Робітниче поселення автозаводу "Опель". 8 квітня 1945
28. Священик, ксьондз. Допомогавав радянським людям під час окупації.
29. Тростяниці. 28 серпня 1945
30. Козачка Меланія. Ростов-на-Дону. 23 жовтня 1945
31. Автопортрет. Перед демобілізацією. 23 жовтня 1945
32. Художник Леонід Лещенко. 3 липня 1949
33. Мордовець Андрій Микитович. Ленінград. Грудень 1946
34. Марія Широка. 1947
35. Художник Леонід Могучов. 1948
36. Художник Андрій Мордовець. 1955

Акварель

1. Михайло Прокопюк. Седнів. 1964
2. На Снові.
3. Садиба Лизогубів.
4. Ескізи до картини «Т.Г.Шевченко в Седневі».
5. Чернігівський порт.
6. Літній день.
7. Крим. 1969
8. Піонерське. 1969
9. Чуфут – Кале. 1967
10. Туристична поїздка. Франція. 1968
11. Рим. 1981
12. Венеційський канал. 1981
13. Осінні етюди.
14. Відпочинок у моря.
15. Ескізи до діорами «Форсування ріки Десни у села Оболонь». 1980

Післямова

Художник Анатолій Шкурко займає своє особливе місце в ряді поколінь чернігівських митців. Його спадщина, творче надбання типові для мистецьких шукань другої половини ХХ століття — цього золотого піввіку чернігівської школи живопису. Майже кожне його десятиліття в історії українського мистецтва означене своєрідними рисами, що дозволяють відрізнити твори, наприклад 1950-х, 1960-х та 1970-х років, 1980-х і 1990-х. Живописні полотна Шкурка цікаві не лише як ілюстрації його мистецьких пошуків, обумовлені зміною творчої палітри. Не все так легко вкладається у річище існуючих схем, періодів вітчизняного мистецтва. Кожна творчість особлива і має свої, певні ознаки, своєрідні риси, котрі свідчать про її індивідуальність. Неповторні візії Анатолія Шкурка насамперед відповідають його творчій натурі та особистим якостям. Митець демонструє своєрідний, незвичний погляд на подію. Він вгадується за авторською інтонацією, не схожою ні на яку іншу. Тому все вищеозначене в певній своєрідній сукупності і свідчить про неповторність того чи іншого мистецького імені, як важливого, цінного явища в нашій духовній культурі.

Це дуже важливо, коли поруч живе людина, котра здатна невловимі почуття, швидкоплинні настрої раптово відобразити, донести їх у всій повноті. Пересічна людина занадто обмежена, бо не має змоги розмірковувати про вічне, навіть підняти свою голову угору і порадіти сонцю. Вона обертається лише на

невеличкому клаптику своїх життєвих інтересів, перебуваючи у повсякденних клопотах. І це велике свято відкрити для себе художника, цікаві образи якого, думки та глибокі почуття раптово суголосні твоїм настроям, незримим бажанням. Вони не завжди ясно сформульовані чи відображені в твоїй заклопотаній голові, а на полотні виявлені яскраво та неповторно. Тому й постають вони на мистецьких творах твого сучасника як дарунок долі, квиток у інший світ, якого ти прагнеш, мандруючи один, а тепер вже разом із новою людиною, що стала близькою тобі своїм внутрішнім “я”, своїми радощами і печалями.

Означені в пропонованому альбомі художні твори Анатолія Шкурка виступають як унікальний феномен гармонізації людини. Спілкуючись із його роботами, знайомлячись із історією та умовами їх виникнення, отримуючи відповіді із уст самого митця, — починаєш відчувати їхню своєрідну, особливу дію. Наступає благословенна мить очищення, саморегуляції та психологічного розвантаження внаслідок дії мистецького твору. І тоді логічним, зрозумілим та особливо цінним є особисте бажання глядача пройти тією стежкою, яку показав художник. Мандрування, перебування на природі, яку оспівував Анатолій Шкурко, — виникають саме внаслідок бажання особисто засвідчити, прилучитися до Краси життєвого простору, освяченого художником в його інколи невеликих етюдах і завершених живописних полотнах.

Зміст

Передмова	5
Маестро пензля (Володимир Сапон)	6
Чернігівщина Анатолія Шкурка (Віктор Величко)	10
ЖИВОПИС	17
ЕТЮДИ	125
РИСУНОК	147
АКВАРЕЛЬ	161
Хронологія життя і творчості	173
Спогади	176
Література про життя і творчість А.Н. Шкурка	180
Світлини	182
Перелік ілюстрацій	186
Післямова	190

Науково-популярне видання

ШКУРКО

Анатолій Никифорович

ЖИВОПИС, ГРАФІКА

Упорядники – *Віктор Величко, Петро Грищенко*

Світлини – *Валерій Шайгородський, Віктор Величко, Микола Тищенко*

Технічний редактор – *Кухарець Галина*

Верстка – *Юрій Литвиненко*

Коректор – *Олена Пильник*

Підписано до друку 26.02.2018 р. Формат 60 x 84/16

Папір крейдований. Друк офсетний.

Ум.фарб. – відб. 22.4. Ум.друк.арк. 89.56. Обл.вид.арк. 22.6

Зам. № 14533. Тираж 50 прим.

Видавництво

ПАТ «Поліграфічно-видавничий комплекс «Десна»

14000, м. Чернігів, проспект Перемоги, 62

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єкта видавничої справи.

Серія ДК №4292 від 02.04.2012р.